

BYDLĘCY (110) *ai*

bydlęcy (109), **bydlęci** (1); bydlęcy : bydlęci *Mącz* (19 : 1).

sg m N bydlęcy (18). ◊ *G* bydlęcęgo (3); -ęgo (1), -(e)go (2). ◊ *A* bydlęcy (3), bydlęc(e)go (1). ◊ *I* bydlęcym (1). ◊ *L* bydlęcym (1). ◊ *f N* bydlęcą (13); -ą (12), -(a) (1). ◊ *G* bydlęc(e)j (8). ◊ *D* bydlęc(e)j (3). ◊ *A* bydlęcą (8). ◊ *I* bydlęcą (5). ◊ *n N* bydlęc(e) (8). ◊ *G* bydlęc(e)go (2). ◊ *A* bydlęc(e) (3). ◊ *I* bydlęcym (1). ◊ *L* bydlęcym (2). ◊ *pl N subst* bydlęcę (9); -ę (1), -(e) (8). ◊ *G* bydlęcych (4). ◊ *A subst* bydlęc(e) (10). ◊ *I f* bydlęcymi (1) *SkarŻyw*, bydlęc(e)mi (1) *RejZwierc*. ◊ *L* bydlęcych (5).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

Przymiotnik od „bydlę” (110) :

1. *Pochodzący od zwierzęcia domowego, hodowanego, właściwy temu zwierzęciu, dotyczący tego zwierzęcia; pecuarius Mącz, Calep, Cn; pecorarius Calep, Cn; pecorinus, pecuinus, veterinarius Mącz* (98) : *Vrina* która ieft zamączona/ zaburzona/ nie inaczey iakoby miała być końka albo bydlęcza. *FalZioł* V 67; *MiechGlab* 53; *A* wziął go od trzody bydlęcęcy zá którą on będąc páterzem chodził *RejPs* 117v; *BielKron* 15v; *Pecuarius*, *Bydlęcy* álbo co ku łtádu á trzodzie należy. *Mącz* 286a, 26a, 27d, 272a, 286a [2 r.]; *SienLek* 8, 9, 73v, 159, 176; á ono [*dzieciątko*] leży ná nędzney łomie ná okrutnym źimnie/ w iáłteczkach bydlęcych *RejPos* 19v; *RejZwierc* 155, 163; *BudBib Ex* 11/7, *Ez* 4/15; *Bo* z picia zbytniego odmieniáią się ludzie [!] [...] á iáko *Virgilius* powieda/ w twarz y w łkorę bydlęcą. *ModrzBaz* 52v; *Zbił* płód w Aegypcie piérwży/ od człowieká *Poczawży*/ áż do bydlęcęgo wieká [*ad pecus Ps* 134/8] *KochPs* 198; *SkarŻyw* 271; *Zawjeft* 30; *Agaso* – *Krowiarz* paštucha ófzli, bidłeczy. *Calep* 41b, 767a, 767b [2 r.]; *Co* wnętrznosci bydlęcę/ co grom/ co łyfkánié *Znacza*/ wiész *GórnTroas* 28; *LatHar* 222; *Nie* dba ná ryk bydlęcy, ná chłopkcie biádanie *Láczny Wilk*, byle swoie odpráwił śniadanie. *KlonWor* **2v, 22, 23 [2 r.], 24.

W charakterystycznych połączeniach: bydlęcy(-a, -e) gnoj, łajno (2), pastucha, skora (2), stroż, żłob (2).

Wyrażenia: »bydlęcy bog« [*szyk 1 : 1*] (2): *Włofus Bog* *Rufki* bydlęcy. *Pan Deus Arcadiae, Syluestria numina Fauni. StryjKron* 140 *marg*, 140.

»krew bydlęcą« [*szyk 13 : 1*] (14): że nákoniec nie tylko krew bydlęcą ále krew włafnych dzieci łwoich ofiárowáli onym báłwánom łwoim *RejAp* 166; *RejPos* 102v; *RejZwierc* 6; gdzie ono krwią bydlęcą [...] grzechy gładzono. *CzechRozm* 210v, 86v, 94v; *SkarŻyw* 113, 271 [3 r.], 481; *WujNT* 318; *SkarKaz* 315a; *KlonWor* 76.

»niemoc bydlęcą« (2): *Coriago*, *Niemoc* bydlęcą/ gdy się ym skóra przypiya do koścy *Mącz* 65c; *SienLek* 18.

»ofiara bydlęcą« [*szyk 3 : 3*] (6): *Buthysia*, *magnum sacrificium*, *vel*, *magnarum hostiarum*, *immolatio*, *Ofiará* bydlęcą. *Mącz* 28b; *CzechRozm* 95v, 111v; *SkarŻyw* 284, 484; *iż* *Aaron* krwáwe ofiáry bydlęcę czynił *SkarKaz* 156a.

»bydlęcą pica, karmia *itp.*« [*szyk 6 : 2*] (8): *BielKron* 157; *Pabulum*, *Bydlęcą picá/ páłtwá/ kármia* yáko yeft trawá/ śiáno/ słómá/ śieczká. *Mącz* 272a, 118a, 120d, 259c, 272a [2 r.], 282c.

peryfr. »płód bydlęcy« = *bydlę* (1): *Zyiác* polyka [*człowiek*] leż [!] máło nie więcej Niż zgubny płód bydęcy *RybGęśli* D2.

»rodzaj bydłęcy« (1): A śmierć nie próżnowała/ iednako morzęcy/ Okrutna wieki ludzkie y rodzaj bydłęcy [iumenta Ps 77/50]. KochPs 117.

Zestawienia: »bydłęce lekarstwo« (1): Veterinaria medicina, Końskie/ bydłęce lekarstwo. Mącz 491b.

»bydłęcy lekarz« (2): mulomedicus et veterinarius, Bydłęcy lekarz Mącz 70a, 491b.

»mięso bydłęce« (4): GlabGad H4; Thoć oto wezmę chleby moie/ y wody moie/ thudzież y mięso bydłęce [carnes pecorum] Leop 1.Reg 25/11; StryjKron 6; SkarKaz 157b.

»bydłęcy targ« (1): Boarium forum, Wołowy albo bydłęcy targ. Mącz 26a.

»złodziej, złodziejstwo bydłęcy(-e)« (1 : 1): O złodzieiach bydłęcych. KlonWor 18, 20.

Szeregi: »tak(o) człowieczy, (a. ludzki) tako i (jako i) bydłęcy« (2): LibMal 1549/148v; Kápuftą niemal wżyfłki niemocy leczy/ táko Ludzkie/ táko y bydłęce. SienLek 18.

»zwierzęcy albo bydłęcy« (1): Dozwolił też Pan Bog Noemu/ y iego Potomkom mięffá żwierzęcego/ álbo bydłęcego/ y infzych potraw vżywać StryjKron 6.

Przen: Niegodny człowieka, nierozumny, głupi; grzeszny (19) : Niewdzięczność gorzey niż bydłęca dobrodziefstw Boskich. PowodPr 17; Naprzod wiemy iż gniew iest w nas/ iáko inne namiętności bydłęce z beftyami ípolne SkarKaz 313b.

Wyrażenia: »dobro bydłęce« (2): RejZwierc 105; ludzie/ ktorzy o przyżłłym żywoćie [...] nie wiedzą/ ábo zamięłowawfzy ty dobrá bydłęce/ wiedzieć o nim nie chcą. SkarKaz 207b.

»mądrość, myśl, zmysł bydłęca(-y)« (6 : 1 : 1): RejPs 106; Zbawifz y ludzi co fą zmyffu bydłęcego [Homines et iumenta Ps 35/7] LubPs I4v; Leop Iac 3/15; Nie day Boże [...] żebyście [...] tákiew mądrości świeckiey y bydłęcey/ y ízátáńfkiey prágnęli. SkarKazSej 658b, 658a [3 r.], 661a.

»bydłęcy(-e) nierozum, głupstwo« [szyk 1 : 1] (1 : 1): CzechEp 151; Przetoż brzydźmy fię temi heretyctwy/ ktore do ták grubego y bydłęcego nierozumu przywodzi ízalone od kościoła í. odftápienie. SkarKaz 118b.

»bydłęcy obyczaj, nałog a zwyczaj« [szyk 2 : 1] (2 : 1): drugie z domow wynofzą zwáfzca pijanicze albo ludzie bydłęcich obyczaiow. MiechGlab *5v; RejZwierc 61v; CzechRozm 114.

»bydłęce życie« (2): Potym áby ludzie zákazáney nieczyfłtości íprofnego y bydłęcego życia [...] wftrec fię mogli KarnNap F3, F4v.

Szereg: »(nie tylo) ziemski (ale) i bydłęcy (i diabelski)« (5): Boć tháková mądrość nie z ftępuie z wierzchu od oycá fwiátłofci/ áleć iest ziemfka/ bydłęcá/ diabelfka [terrena, animalis, diabolica]. Leop Iac 3/15; SkarKazSej 658a [3 r.]; 661a.

2. Pochodzący od zwierzęcia w ogóle, od zwierzęcia dzikiego, dotyczący tego zwierzęcia; ferinus, Mącz (12) : Ferinus, Dżiki/ Bydłęcy/ by beftia á nieme zvíérzę Mącz 120d; Iednáka iest śmierć ludzka y bydłęcá HistRzym 104; A drudzy w bydłęcych fkorách Chodzą by w iákich siermięgách, MWilKHist Gv; Calep 931b.

Wyrażenia: »ciało bydłęce« [szyk 3 : 1] (4): BielKron 121 v; Bywa wfiáne ciáło bydłęce [corpus animale]; á powftánie ciáło duchowne. Ieffi iest ciáło bydłęce [corpus animale]/ iest też duchowne WujNT 1.Cor 15/44, 39.

»duch, dusza bydlęcy(-a)« (2 : 1): Ktoż tho wie iefli wthępuie duch fynow Adámowych w zgorę/
á iefli duch bydlęcy [*spiritus iumentorum*] fthępuie ná doł. *Leop Eccle* 3/21; bo nie wierzyli dufzy po
śmierci żyć/ iedno s ciałem poľpołu vmierác iáko bydlęca. *BielKron* 118v, 80.

Synonimy: 1. *zwierzęcy*; 2. *bestyjalny, bestyjalski, dziki, zwierzęcy*.

Cf BYDLNY